

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

БЛІХАР МАРІЯ МИРОНІВНА

УДК 347.73:336.531.2(477)

**ПРАВОВА ПРИРОДА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ВІДНОСИН:
ФІНАНСОВО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Львів – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України

Науковий консультант – доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Ортинський Володимир Львович,
Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету
«Львівська політехніка», директор

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Білоус Віктор Тарасович,
Університет державної фіскальної служби України,
професор кафедри фінансового права

доктор юридичних наук, професор,
старший науковий співробітник
Криницький Ігор Євгенович,
Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
професор кафедри кримінального
та адміністративного права і процесу

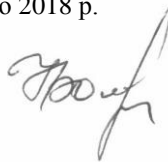
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
Савченко Леся Анатоліївна,
Київський міжнародний університет,
віце-президент з наукових та юридичних питань

Захист відбудеться « 6 » березня 2018 р. о 9:30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.19 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12, ауд. 226 головного корпусу).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1).

Автореферат розісланий « 5 » лютого 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Бортник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Події останніх років у нашій країні, які супроводжуються кардинальними змінами внутрішньополітичної ситуації й фінансовою кризою, гостро актуалізували проблему пошуку ефективних ресурсів для нарощення економічного потенціалу держави. Саме інвестиції можуть і повинні стати тим «локомотивом», за допомогою якого не тільки кількісно зростуть економічні макропоказники, але й настане якісна трансформація суспільного життя, від якої виграють всі верстви населення, оскільки конструктивні зміни стосуватимуться кожного. У вітчизняних реаліях на особливу увагу заслуговують державні інвестиції, адже фінансові ресурси органів місцевого самоврядування, зважаючи на їхній жалюгідний стан, навряд чи варто розглядати як вагомий інвестиційний резерв. Крім того, враховуючи високий рівень корупції та рейдерства, вади судової системи та зовнішню агресію проти нашої держави, іноземне інвестування ще не скоро зможе позитивно вплинути на стан вітчизняної економіки. Водночас перспектива суттєвого поліпшення ситуації в окресленій сфері з набуттям від 1 вересня 2017 р. асоціативного членства України в Європейському Союзі є реальною, і юридична наука повинна виконати свою прогностичну функцію, створити теоретичне підґрунтя для забезпечення в майбутньому стрімкого інвестиційного зростання.

У вітчизняних законах та інших нормативно-правових актах, що регламентують інвестиційну діяльність, досі є прогалини та неоднозначні тлумачення основних понять, інколи положення законодавства не узгоджені між собою, що й провокує виникнення правових колізій. У сфері ж фінансового контролю за інвестиційною діяльністю така ситуація призводить до нелогічного розподілу владних функцій, дублювання повноважень між органами, що здійснюють фінансовий контроль.

Фахівці з фінансового права нечасто звертаються до наукового аналізу інвестиційної діяльності, цей аспект фінансово-правового регулювання залишається на периферії їхніх наукових інтересів. Попри те, що окремі вітчизняні науковці аналізували проблематику регулювання інвестиційної діяльності фінансово-правовими методами (можна згадати кандидатські дисертації Д. Кравцова та С. Лісніченка), комплексного дослідження правової природи інвестиційних відносин з урахуванням особливостей регулювання інвестиційної діяльності в бюджетних, податкових, фінансово-контрольних правовідносинах на рівні докторської дисертації раніше в Україні не здійснювалося.

Отже, важливе значення інвестицій у сучасних українських реаліях, наявність низки невирішених фінансово-правових питань у сфері інвестиційної діяльності та необхідність пошуку й реалізації нових векторів удосконалення фінансово-правового регулювання у цій царині зумовлюють актуальність вибраної теми дисертаційного дослідження.

Робота ґрунтується на працях відомих фахівців з фінансового права, серед яких: К. Андрієвський, В. Білоус, М. Вишемирський, Л. Воронова, Д. Гетманцев, Е. Дмитренко, О. Дмитрик, О. Грачова, М. Жернаков, А. Іванський, Л. Касьяненко, Д. Кобильник, Ю. Крохіна, І. Криницький, М. Кучерявенко, О. Мінаєва, А. Монаєнко, О. Музика-Стефанчук, А. Нестеренко, С. Ніщима, Ю. Оніщик, О. Орлюк, П. Пацурківський, М. Перепелиця, Н. Пришва, М. Рассолов, Г. Романова, Л. Савченко, Н. Сидорова, Є. Смичок, Є. Усенко, Г. Фоміна, Н. Хімичева, О. Худяков, В. Чернадчук, Л. Чуприна, Н. Якимчук та ін. Їхні наукові праці становлять основу для теоретичного осмислення проблематики цієї дисертаційної роботи й розроблення авторського бачення її розв'язання.

У дослідженні використано також праці науковців у галузі філософії права та загальної теорії держави і права: С. Алексєєва, Т. Гарасиміва, В. Горшеньова, О. Гришук, І. Жаровської, О. Зайчука, П. Захарченка, В. Канціра, М. Кельмана, В. Ковальчука, А. Козловського, А. Колодія, В. Лазарева, О. Лейста, В. Макаруча, О. Максимюка, В. Нерсисянца, М. Никифорака, О. Омельчука, П. Рабіновича, М. Романинець, С. Сливки, Б. Стецюка, А. Токарської, І. Шахова та ін., які мали вагоме значення для формулювання авторських висновків. Деякі положення дослідження сформульовано під впливом наукових праць учених-адміністративістів: В. Авер'янова, О. Бандурки, А. Берлача, Н. Бортник, Т. Гуржій, Р. Ігоніна, Л. Ковалю, В. Колпакова, О. Кузьменко, І. Личенко, Д. Лук'яня, А. Луцик, І. Пахомова, В. Ортинського, О. Остапенка, А. Суббота, Р. Усенка та ін.

Істотний вплив на результати дисертаційного дослідження мали ідеї фахівців з приватного права: О. Вінника, В. Кудрявцевої, Г. Куліченко, Т. Мараховської, В. Посединок, В. Полатая, Б. Пшика, О. Рожко, О. Сімсон, В. Сухоноса та ін. Проаналізовано й наукові праці вітчизняних і закордонних фахівців, у яких розкрито різноманітні ракурси фінансового контролю. Це, зокрема, роботи А. Аренса, О. Барановського, М. Білухи, М. Бондара, М. Гупаловської, Л. Гуцаленка, Г. Дмитренка, І. Дрозда, І. Іванової, Дж. Лоббека, В. Максимової, О. Пашенко, В. Піхоцького, Т. Пожар, Н. Рубан, Ю. Слободяника, І. Стефанюка, В. Шевчука та ін.

Оскільки інвестиційні відносини – категорія не тільки правова, а й економічна, на формування позиції автора та вирішення поставлених в дисертації завдань вплинули також праці вчених-економістів: М. Артуса, В. Баранової, І. Бланка, О. Буткевича, О. Василика, А. Дуки, Я. Жаліла, Р. Желізняка, Т. Затонацької, В. Колесника, Б. Малиняка, О. Музиченко, В. Сідляра, Т. Паянка, А. Пересади, Д. Серебрянського, А. Слюсар, А. Соколовської, В. Федосова, С. Юрія, П. Юхименко, У. Шарпа, Г. Александера, Дж. Бейлі та ін.

Відаючи належне результатам попередніх наукових досліджень, все-таки потрібно зазначити, що фінансово-правові аспекти інвестиційних від-

носин, які аналізували згадані вище науковці, мали подекуди фрагментарний характер і частково втратили своє значення у зв'язку з кардинальним оновленням бюджетного та податкового законодавства України. Отож, трансформації, які відбуваються у сфері інвестування, її правового забезпечення, потребують комплексного дослідження змісту і специфіки фінансово-правового регулювання інвестиційних ресурсів, побудови відповідної сучасної концепції. Усе вищезазначене й зумовило вибір теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у відповідності до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року; спрямована на реалізацію Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року №5/2015 та відповідає вимогам Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 року (ст. 3).

Тема дисертаційної роботи відповідає науковому напрямку Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»: «Правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в Україні», затвердженому Вченою радою Національного університету «Львівська політехніка» від 24.06.2014 р., протокол № 5. Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»: «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (державний реєстраційний номер 046U004099).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу правової доктрини, положень вітчизняного й зарубіжного законодавства та практики його застосування розкрити фінансово-правову природу інвестиційних відносин, комплексно розробити підходи до реформування фінансово-інвестиційного регулювання, аргументувати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України у цій сфері.

Реалізація окресленої мети зумовила необхідність вирішення таких *завдань*:

- обґрунтувати правову природу і фінансово-правове регулювання відносин, пов'язаних з інвестиційною діяльністю;
- розкрити теоретичні підходи щодо аналізу публічності як критерію виокремлення фінансово-інвестиційних правовідносин;
- визначити фінансово-правові повноваження суб'єктів інвестування;
- охарактеризувати об'єкти інвестиційної діяльності;

- виокремити та класифікувати види і форми бюджетно-інвестиційної діяльності;
- з'ясувати особливості суб'єктного складу бюджетних правовідносин, що стосуються інвестиційної діяльності;
- дослідити стабільність як природну властивість бюджетно-інвестиційного процесу;
- виявити і розкрити специфіку податково-інвестиційних правовідносин;
- проаналізувати податки і збори, що справляються при інвестуванні, та розробити їхню класифікацію;
- окреслити специфіку податково-процедурного регулювання у сфері інвестиційної діяльності;
- надати характеристику компетенції фінансово-контрольних органів щодо інвестування;
- сформулювати поняття та визначити види і методи фінансово-інвестиційного контролю;
- розкрити фінансово-правовий ракурс контрольних процедур у сфері інвестиційної діяльності;
- дослідити підстави і види фінансової відповідальності за інвестиційні правопорушення;
- виробити пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення фінансово-правового регулювання інвестиційної діяльності, запропонувати відповідні зміни до чинного законодавства України.

Об'єктом дослідження є сукупність суспільних відносин, що виникають під час реалізації фінансово-інвестиційної політики держави.

Предмет дослідження – правова природа інвестиційних відносин: фінансово-правове регулювання.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і завдань, забезпечення достовірності отриманих результатів та висновків використано загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання, зокрема: діалектичний – для дослідження теоретичних положень фінансово-правового регулювання у сфері інвестування (розділи 1–4); структурно-логічний – для визначення об'єктної та суб'єктної складової фінансово-інвестиційних правовідносин (підрозділи 1.2, 1.3); системний – для аналізу фінансово-інвестиційних правовідносин як багатоаспектного правового явища, для виокремлення складових інвестиційної діяльності (підрозділи 1.1–1.3, 2.1, 3.1, 4.2); класифікації та групування – для диференціації податково-інвестиційних процедур, фінансово-контрольних процедур щодо інвестиційної діяльності (підрозділи 3.3, 4.3); логіко-семантичний метод та метод наукової абстракції – для поглиблення понятійного апарату (підрозділи 2.1–2.3, 3.1, 3.2, 4.1). Порівняльно-правовий метод використано під час огляду й вивчення юридичної літератури, основних наукових підходів щодо вирішення постав-

лених завдань дослідження й аналізу вітчизняного законодавства у процесі з'ясування його співвідношення з аналогічними нормами зарубіжного законодавства (підрозділи 1.1, 2.1, 3.1, 3.3, 4.2, 4.4). Формально-юридичний метод застосовано під час дослідження нормативних джерел наукової роботи, що дало змогу виявити недоліки чинного законодавства України, яке регулює інвестиційну діяльність, та сформулювати пропозиції щодо його вдосконалення (підрозділи 3.1, 3.2, 4.1–4.4).

Вищевказані методи, у взаємозв'язку із загальними логічними методами і прийомами (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія), дозволили всебічно й ефективно дослідити виявлену фінансово-правову проблему.

Нормативну основу роботи склали Конституція України, закони України, інші нормативно-правові акти, які регулюють інвестиційну діяльність, а також законодавство деяких держав ЄС та СНД у вказаній сфері. *Інформаційну та емпіричну базу* дослідження становлять узагальнення практики застосування чинного законодавства України, довідкові видання, публікації в періодичних виданнях, статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у вітчизняній науковій літературі комплексним дослідженням, у якому на докторському рівні концептуалізуються сучасні теоретичні та практичні перспективи фінансово-правового регулювання інвестиційних відносин.

Основні результати роботи, що становлять наукову новизну і практичну значущість, полягають у такому:

вперше:

– крізь призму різноманітних аспектів публічності визначено фінансово-правову природу інвестиційних відносин. Окреслено основні напрями фінансово-правового регулювання у сфері інвестиційної діяльності: а) бюджетний вектор (відображає ресурсну дієвість держави як інвестора, передусім через бюджетні асигнування); б) податковий напрям (характеризується заохочувально-стимулювальною і мобілізаційною спрямованістю); в) контрольно-деліктний вектор (виражає пошуково-аналітичний та карально-компенсаційний вплив); г) валютний напрям (підтверджує динамізм, зовнішньо-внутрішній дуалізм, безпосередньо пов'язаний з початком та результатами інвестування);

– сформульовано авторське визначення фінансово-інвестиційної правової політики як активної, цілеспрямованої, планової діяльності держави з вибору стратегічної мети і формування завдань у сфері інвестування, з їх легалізації і вирішення через фінансово-правове регулювання відповідних відносин;

– визначено поняття «фінансово-інвестиційна безпека» – належний стан захищеності інвестицій, що забезпечується за допомогою фінансово-правового регулювання, дозволяє гарантувати вкладення інвесторів, інтереси дер-

жави і нівелює негативні чинники (наявні загрози) у сфері інвестування. Зазначено, що цей комплекс питань обов'язково потрібно вивчати під час здійснення державної експертизи інвестиційних проєктів і відповідні результати викладати у висновку окремим підрозділом. Встановлено необхідність формування і прийняття Верховною Радою України Стратегії фінансово-інвестиційної безпеки України;

– відстоюється позиція щодо доцільності заснування спеціалізованого інвестиційного державного банку (Банку розвитку) за сегментною моделлю – задля фінансування інвестиційних програм та проєктів національного масштабу, надання інвестиційних кредитів та здійснення інших послуг за фінансово-інвестиційними операціями;

– аргументовано важливість створення Інвестиційно-інноваційного агентства України. Основними завданнями цього державного органу «патронажного» типу мають стати: синхронізація інвестиційно-інноваційної діяльності, сприяння іноземному інвестуванню та впровадженню інновацій у нашій державі, зокрема через створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні, позитивного іміджу нашої держави, через системний і комплексний конструктивний вплив у цій сфері. Реалізації передбачених завдань та функцій Агентства сприятиме визначення та нормативно-правове закріплення відповідних повноважень (зокрема фінансово-правових), ключовим серед яких має бути надання йому права законодавчої ініціативи;

– сформульовано дефініцію фінансово-інвестиційного контролю як різновиду фінансового контролю функціонування органів, що здійснюють публічну фінансову діяльність у сфері інвестування, для встановлення фактів порушення законності, фінансової дисципліни, доцільності й ефективності формування, розподілу і використання публічних фінансів у вигляді інвестиційних ресурсів, для протидії правопорушенням, забезпечення реалізації фінансово-інвестиційної політики держави та досягнення режиму правопорядку. Здійснено класифікацію зазначеного контролю за критерієм методу: ревізія фінансово-інвестиційної діяльності; фінансово-інвестиційний аудит; тематична фінансово-інвестиційна перевірка; фінансово-інвестиційний аналіз; експертиза інвестиційних проєктів (їх фінансового сегмента), обстеження та фінансовий моніторинг;

– стверджено необхідність формування спеціалізованого фінансово-контрольного органу (Фінансово-інвестиційної інспекції України), головним призначенням якого має стати реалізація контрольної функції публічних фінансів у сфері інвестування;

– виокремлено групу інвестиційних (за своїм цільовим спрямуванням) податкових платежів. У ретроспективному плані до них належали, зокрема: збір на розвиток рекреаційного комплексу в Автономній Республіці Крим, збір на розвиток пасажирського електротранспорту в Автономній

Республіці Крим, а також збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства. Зараз до окресленого різновиду податкових платежів можна віднести військовий збір (з деякими застереженнями). Запропоновано дефініцію інвестиційного податкового платежу – це збір, одним з основних призначень коштів від справляння якого є фінансування суспільно вагомих програм та проектів (інвестування);

- доведено потребу введення у систему судоустрою України Вищого суду з питань інвестиційної діяльності як вищого спеціалізованого суду (поряд з Вищим антикорупційним судом та Вищим судом з питань інтелектуальної власності) для розгляду спорів у сфері інвестування;

- запропоновано виокремити фінансово-інвестиційне право як складову науки фінансового права та автономну навчальну дисципліну; розроблено програму відповідного спецкурсу;

удосконалено:

- систему принципів фінансово-правового регулювання інвестиційної діяльності;

- дефініцію правової категорії «бюджетне інвестування»;

- визначення критеріїв, за якими особу можна вважати інвестором. У переліку чинників запропоновано обрати: 1) кількісний параметр – інвестиції в їхньому вартісному вимірі (виходячи з їх мінімально припустимого розміру). При цьому залежно від того, чи є вони загальнодержавними, регіональними або місцевими, додаткова диференціація повинна враховувати ще й внутрішню градацію, зважаючи на масштабність завдань, на вирішення яких спрямоване інвестування (оперативні, тактичні, стратегічні), на залежність від темпоральних чинників (короткострокові, середньострокові, довготривалі); 2) якісний показник – характер інвестицій, при цьому доцільно йти шляхом визначення і законодавчого закріплення переліку ресурсів, які не належать до інвестицій;

- аргументацію щодо недоречності прийняття Інвестиційного кодексу України як акта, що за своєю природою та призначенням спрямований на розірвання сталих галузево-інституційних зв'язків;

набули подальшого розвитку:

- характеристика особливої ролі держави як інвестора на сучасному етапі розвитку України;

- диференціація суб'єктів бюджетних правовідносин, що стосуються інвестиційної діяльності. Зокрема, запропоновано виокремлювати чотири групи цих осіб: I група (умовно пасивні суб'єкти) – держава і територіальні громади, які безпосередньо не беруть участі в бюджетній інвестиційній діяльності, а делегують відповідним органам публічної влади свої повноваження; II група (активні суб'єкти-організатори) – органи публічної влади (органи державної влади та органи місцевого самоврядування), які діють

від імені держави й територіальних громад у межах наданої їм компетенції (уповноважені суб'єкти) або від власного імені в межах своїх повноважень (зобов'язані суб'єкти); III група (безпосередні суб'єкти-донори) – інвестори; IV група (безпосередні суб'єкти-реципієнти) – розпорядники та одержувачі бюджетних коштів (асигнувань) для здійснення інвестиційних програм (проектів), що реалізуються або повністю за кошти бюджету, або за опосередкованою участю держави;

- аналіз стабільності бюджетно-правового регулювання інвестування;
- класифікація видів податкових режимів, що застосовуються під час здійснення інвестиційної діяльності на: 1) загальний; 2) спеціальний (системний); 3) спеціальний (комплексний); 4) особливий;

- характеристика функцій юридичної відповідальності за фінансово-інвестиційне правопорушення. З'ясовано, що ця відповідальність виконує не тільки каральну та компенсаційну, а й інші функції у сфері інвестування – блокувальну, стимулювальну, запобігання правопорушенням (профілактичну), а також контрольну та інформаційну.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять і науково-теоретичний, і практичний інтерес, а саме – можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для подальшого подолання проблемних аспектів фінансово-правового регулювання інвестиційної діяльності;

- у сфері правотворчості – для удосконалення чинного фінансового законодавства України, зокрема бюджетного і податкового;

- у навчальному процесі – під час організації освітньої діяльності та викладання навчальних дисциплін фінансово-правового циклу, а також для підготовки методичних розробок, підручників, навчальних посібників з дисциплін «Фінансове право», «Податкове право», «Бюджетне право», «Фінансово-інвестиційне право» (акти впроваджені у діяльність Львівського державного університету внутрішніх справ від 15 березня 2017 р. № 27; у діяльність Хмельницького університету управління та права від 20 березня 2017 р.; у діяльність Національного університету «Львівська політехніка» від 23 жовтня 2017 р. № 67-01-1702);

- у правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності діяльності органів, що здійснюють публічну фінансову діяльність у сфері інвестування (довідка про впровадження Комітету Верховної Ради України з питань бюджету від 13 грудня 2017 р. № 04-13/12-2623(286369); акт впровадження Департаменту економічної політики Львівської облдержадміністрації у практичну діяльність органів місцевого самоврядування від 3 жовтня 2017 р. № 1-11-3729).

Апробація результатів дослідження. Дисертаційна робота обговорювалася на засіданні кафедри адміністративного та інформаційного права Національного університету «Львівська політехніка». Окрім цього, основні

положення дисертації висвітлено в доповідях і повідомленнях на таких науково-практичних заходах: I Всеукраїнська науково-практична конференція «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 25 квітня 2012 р.); V Міжнародна науково-практична конференція «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку» (м. Суми, 19–20 травня 2012 р.); Науково-практична конференція «Правове регулювання суспільства та проблеми юридичної техніки» (м. Івано-Франківськ, листопад–грудень 2012 р.); II Всеукраїнська Інтернет-конференція «Гуманітарний всесвіт: люди, ідеї, події» (м. Львів, 25–31 березня 2013 р.); I Регіональна науково-практична конференція «Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 11 квітня 2013 р.); II Всеукраїнська науково-практична конференція «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 12 червня 2013 р.); IV Міжнародний молодіжний фестиваль науки LPS – 2013 «Litteris et Atribus» (м. Львів, 21–23 листопада 2013 р.); I заочна науково-практична конференція «Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 10 квітня 2014 р.); XVI Всеукраїнська науково-практична конференція «Правова система в умовах розвитку сучасної державно-правової реальності: генезис та напрями вдосконалення» (м. Тернопіль, 11 квітня 2014 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання публічного та приватного права у контексті сучасних процесів реформування законодавства» (м. Херсон, 11–12 квітня 2014 р.); VII Міжнародна науково-практична конференція «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку» (м. Суми, 17–18 травня 2014 р.); III Всеукраїнська науково-практична конференція «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 21 травня 2014 р.); Перша науково-практична конференція «Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід» (м. Львів, 30 квітня 2015 р.); IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 30 квітня 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин» (м. Харків, 2–3 жовтня 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Людина і закон: публічно-правовий вимір» (м. Дніпропетровськ, 2–3 жовтня 2015 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні» (м. Херсон, 9–10 жовтня 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання розвитку державності та правової системи в сучасній Україні» (м. Запоріжжя, 30–31 жовтня 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ,

11–12 березня 2016 р.); Друга науково-практична конференція «Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід» (м. Львів, 29 квітня 2016 р.); Medzinarodna vedenska konferencia «Evropska tradicia v medzinarodnom prave: uplatnovanie ľudskych prav» (Bratislava, 6–7 maj 2016 r.); Міжнародна науково-практична конференція «Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення» (м. Запоріжжя, 22–23 липня 2016 р.); Międzynarodowa Konferencja Naukowa «Bezpieczeństwo prawne państw demokratycznych w procesie integracji europejskiej» (Lublin, 15–17 września 2016 r.); Medzinarodna vedecko-prakticka konferencia «Inovacia pravne veda v procese evropskej integracie» (Sladkovicovo, 10–11 marca 2017 r.); Третя науково-практична конференція «Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід» (м. Львів, 19 травня 2017 р.); III Всеукраїнська науково-практична конференція «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 30 травня 2017 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації опубліковано в одноосібній монографії і 55 публікаціях, з них 30 наукових статей, 23 з яких – у журналах і збірниках, що входять до переліку фахових наукових видань України; 7 статей – у періодичних іноземних виданнях (Республік Молдови, Польщі та Чехії, Російської Федерації, Словацької Республіки), а також у 25 тезах виступів на науково-практичних заходах.

Структура роботи та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять тринадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, розміщених на 60 сторінках (625 найменувань) та додатків, що розміщені на 15 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 488 сторінок, з них 371 сторінка основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** викладено актуальність теми дисертації, розкрито зв'язок роботи з відповідними науковими планами і програмами, визначено об'єкт, предмет, мету й основні завдання дослідження, охарактеризовано методологічну основу роботи, її наукову новизну і практичне значення; наведено інформацію про апробацію теоретичних положень роботи, її структуру та обсяг, а також дані щодо публікацій.

Розділ 1 «Фінансово-правова природа відносин, що виникають при здійсненні інвестиційної діяльності» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Публічність як підстава виокремлення фінансово-інвестиційних правовідносин» розкрито основні теоретичні підходи щодо її аналізу як розмежувального критерію правових відносин у сфері інвестування. Аргументовано, що зосередження публічних коштів на інвестиціях є об'єктивною потребою і зумовлене двома взаємопов'язаними чинниками:

економічним і правовим. З'ясовано, що одне із важливих призначень публічних фінансів – за посередництвом інвестиційної діяльності примножувати суспільні багатства у вигляді економічного і людського капіталу. Підсумовано, що інвестування як сфера публічної фінансової діяльності існує тому, що суспільство об'єктивно потребує здійснення вкладень матеріальних цінностей у різні галузі економіки, а також у соціальну сферу.

Встановлено, що інвестиційній діяльності як фінансово-правовому явищу властиві загальні риси публічної фінансової діяльності. Інвестування в окресленому галузевому значенні – це одна із функцій держави (як організації публічної влади), що здійснюється у правовій формі; це публічне владно-управлінське явище, що виникає в процесі публічної фінансової діяльності на основі норм фінансового права; переважно має форму видатків; одним із суб'єктів цих відносин є уповноважений державний орган; здійснюється для отримання конструктивного економічного та/або соціального ефекту (зادля досягнення публічно значущого результату).

За результатами здійсненого аналізу встановлено ключові ракурси публічності, через які потрібно визначати фінансово-правову природу інвестиційних відносин (коло суб'єктів інвестиційної діяльності та її спрямування, фінансовий інвестиційний процес, правова категорія «фінанси»). Виокремлено важливі чинники, що зумовлюють публічність фінансових правовідносин в інвестиційній сфері. Розглянуто й удосконалено систему принципів фінансового правового регулювання інвестиційної діяльності.

У підрозділі 1.2 «Фінансово-правова компетенція суб'єктів інвестиційної діяльності» охарактеризовано фінансові повноваження в інвестиційній сфері. Запропоновано визначення суб'єкта фінансово-інвестиційної діяльності, розкрито специфічні ознаки такої особи, що дозволяють розглядати її як цілісну і відокремлену категорію. Класифіковано суб'єктів інвестування, зазначено, що кожен з них володіє компетентним функціоналом, що відрізняється за змістом, обсягом, рівнем впливу, ступенем важливості.

Обумовлено специфічну роль держави як суб'єкта фінансово-інвестиційних правовідносин, що пов'язана з низкою моментів. Так, держава: по-перше, сама встановлює «правила гри» і водночас визначає «дорожню карту» інвестиційного процесу (йдеться про формування відповідного законодавства); по-друге, через можливість застосування державного примусу забезпечує виконання цього законодавства; по-третє, може виступати як інвестором, так і реципієнтом, або навіть поєднувати ці два статуси; по-четверте, за певних обставин є власником інвестиційних ресурсів, їхнім отримувачем, а також виступає гарантом інвестицій; по-п'яте, формує та реалізує фінансово-інвестиційну правову політику, створює інвестиційний клімат у країні, сприяє залученню інвестиційних ресурсів; по-шосте, здійснює керівництво і контроль у сфері інвестиційної діяльності, забезпечує

притягнення правопорушників до юридичної відповідальності. Наведені напрями держава реалізує не безпосередньо, а через уповноважені нею органи (особи).

Акцентовано на тому, що, зважаючи на корумпованість вітчизняного державного апарату, відсутність у країні дієвого судового захисту інвестицій, а також зовнішню агресію проти України, саме держава повинна взяти на себе основне навантаження з інвестування не тільки в соціальну сферу, але й у сферу обороноздатності, захисту державності, а отже, слугувати прикладом для інших інвесторів.

Підрозділ 1.3 «Об'єкти інвестиційної діяльності» присвячено характеристиці об'єктів інвестування у фінансово-правовій доктрині. Установлено, що в кожній із галузей права об'єкт інвестиційної діяльності має своє специфічне унаочнення. Для фінансового права характерний підхід до розуміння об'єкта інвестиційної діяльності крізь призму публічно-фінансової (владно-майнової) діяльності. Запропоновано визначення об'єкта інвестиційної діяльності з позицій фінансового права, наголошено на комплексності цієї правової категорії, а також необхідності врахування під час її аналізу та застосування специфіки фінансових підгалузевих інституційних проявів.

Відстоюється позиція, що до складу об'єкта фінансово-інвестиційної діяльності держави (територіальної громади) входять: а) суспільні відносини, які виникають у зв'язку з розпорядженням фінансовими ресурсами, що перебувають у державній (комунальній) власності, на користь державних (місцевих) інвестицій; б) суспільні відносини, пов'язані з організуючим впливом державних органів чи органів місцевого самоврядування, наділених фінансовими повноваженнями, на поведінку інших осіб – суб'єктів інвестиційної діяльності у публічно-фінансовому аспекті.

Здійснено поділ об'єктів фінансово-інвестиційної діяльності, зокрема, запропоновано їхню диференціацію на загальний, спеціальний (видовий) та первинний. Обґрунтовано відокремлення предмета й об'єкта окресленої діяльності.

Розділ 2 «Правове регулювання бюджетно-інвестиційної діяльності» містить три підрозділи.

У *підрозділі 2.1 «Об'єкти, види та форми інвестиційної діяльності у бюджетній сфері»* відзначається, що бюджетне право як підгалузь фінансового права, є досить динамічним утворенням (на відміну від інших фінансово-правових інститутів), а тому інвестиційні процеси, пов'язані з бюджетними правовідносинами, найбільш схильні до законодавчих змін. У такий спосіб формується специфічна властивість бюджетно-інвестиційних правовідносин – періодичність, яка полягає в чіткому обмеженні дії відповідних правових приписів за часом.

Розкрито ознаки бюджетних інвестицій, а саме: 1) особлива роль держави як інвестора – власника, розпорядника та своєрідного гаранта фондів грошових коштів (інвестицій); 2) найвища міра самостійності під час здійснення інвестицій, адже держава володіє правом власності на відповідний обсяг бюджетних ресурсів; 3) високе суспільне значення, адже вони здійснюються для забезпечення стратегічних орієнтирів економічного, науково-технічного і соціального розвитку суспільства і територіальних громад; 4) специфічний порядок їхнього здійснення. Особливістю бюджетного інвестування є й те, що його суб'єктами виступають органи влади різного рівня, які є розпорядниками (головними розпорядниками) бюджетних коштів, а реальний вступ такого суб'єкта до окресленої сфери пов'язаний з прийняттям політичного рішення та його законодавчим оформленням. Сформульовано визначення терміна «бюджетні інвестиції» та наведено їхню класифікацію.

Здійснено розмежування предмета й об'єкта інвестиційної діяльності в бюджетній сфері, запропоновано дефініцію об'єкта бюджетно-інвестиційного правового регулювання. Наголошено, що бюджетна система і бюджетний устрій держави регламентовані Бюджетним кодексом України, а бюджетні кошти, які спрямовуються на бюджетні інвестиції, отримують спеціальну правову форму – форму закону про Держаний бюджет або рішення про місцевий бюджет та підлягають обов'язковому спеціальному обліку. Визначено основні види і форми бюджетного інвестування. Аргументовано важливість створення Інвестиційно-інноваційного агентства України.

У підрозділі 2.2 «Специфіка суб'єктного складу бюджетно-інвестиційних правовідносин» акцентовано увагу на тому, що до особливих рис бюджетного інвестування потрібно віднести й специфіку правового статусу учасників суспільних відносин з його надання та суб'єктного кола цих відносин. При цьому фінансово-інвестиційні правові норми, задіяні в наведених правовідносинах (за всієї пріоритетності імперативного методу), можуть містити й елементи диспозитивного впливу, який відповідно має такі ознаки для суб'єктів бюджетних правовідносин як учасників інвестиційної діяльності: а) їхні права й обов'язки формуються на основі нормативно-правового акта, що врегульовує всі особливості здійснення цих відносин та укладення між учасниками бюджетного процесу відповідного дво- чи багатостороннього договору; б) односторонньо владні приписи держави мають конкретний характер, що дає змогу їх сторонам отримувати додаткові переваги для застосування права за власним бажанням; в) правовий акт, який регулює ці відносини, створює не тільки додаткові права й обов'язки одного суб'єкта відносин щодо іншого, а часто виступає передумовою для виникнення фінансового обов'язку суб'єктів бюджетних правовідносин перед державою чи органами, що здійснюють фінансовий контроль.

Встановлено суб'єктний склад бюджетних правовідносин, що стосуються інвестиційної діяльності. Як основний критерій віднесення тих чи інших осіб до суб'єктів інвестиційної діяльності визначено наявність у них конкретних повноважень щодо управління бюджетними коштами, спрямованими на інвестування. Запропоновано авторське бачення класифікації суб'єктів бюджетно-інвестиційних правовідносин та охарактеризовано їх, визначено критерії віднесення певної особи до інвестора. Наголошено на доцільності створення системи нових інституцій, які комплексно впроваджуватимуть нову державну інвестиційну політику (наприклад, спеціальна та особлива державна банківська установа – Банк розвитку).

У підрозділі 2.3 «*Особливості регламентації інвестиційної діяльності на окремих стадіях бюджетного процесу*» проаналізовано основні підходи до визначення бюджетного процесу, а також щодо поняття і змісту його стадій. Наголошено, що більш прийнятним є «широке» розуміння бюджетного процесу, коли його визначення формується крізь призму стадійності як природної властивості цього правового феномена. Констатовано, що специфіка інвестиційної діяльності на певних стадіях бюджетного процесу в основному визначається особливостями як загалом бюджетних правовідносин, так і конкретних бюджетних стадій.

Аргументовано позицію щодо виправданості виокремлення чотирьох стадій бюджетного процесу (складання проектів бюджетів, розгляду проекту та прийняття закону про Державний бюджет України або рішення про місцевий бюджет, виконання бюджетів, підготовки та розгляду звіту про виконання бюджетів і прийняття рішень з цього питання). Кожна з наведених стадій характеризується особливими процедурами, колом учасників, видом ухвалених рішень, темпоральними межами здійснення. Зауважено, що саме такий підхід органічно поєднує і правотворчу, і правозастосовну складові бюджетного процесу.

Констатовано, що бюджетне інвестування є складним явищем, яке передбачає проходження багатьох етапів, і цей рух дублює бюджетний процес, здійснюється в загальному процесуальному «фарватері». Зроблено висновки, що правова регламентація бюджетно-інвестиційної діяльності проявляється на першій стадії бюджетного процесу, а далі все відбувається більш-менш за стандартною схемою. Зосереджено увагу й на специфіці бюджетно-інвестиційного правового регулювання, що залежить від конкретної форми бюджетного інвестування.

Розділ 3 «Податково-правове регулювання діяльності, пов'язаної з інвестуванням» містить три підрозділи.

У підрозділі 3.1 «*Специфіка податково-інвестиційних правовідносин*» на доктринальному рівні розкрито особливості податкових правовідносин, розглянуто їхню структуру. За результатами наукового аналізу, а також

враховуючи особливості оподаткування у сфері інвестиційної діяльності, запропоновано до специфіки податково-інвестиційних правовідносин зараховувати їхню спеціальну «робочу зону» (інвестиційна діяльність), комплексний характер цієї діяльності та особливий об'єкт (інвестиції та інвестування). Здійснено характеристику податкових правовідносин у сфері інвестиційної діяльності залежно від їх різновиду (загальнорегулятивні, конкретно-регулятивні, охоронні, комплексні).

Виокремлено основні вектори реалізації специфіки податково-інвестиційних правовідносин та висвітлено проблематику наявного переліку спеціальних методів податково-правового впливу на інвестиційну діяльність.

Визначено найефективніші інструменти стимулювання інвестиційної діяльності до залучення іноземних капіталів: надання податкових пільг для суб'єктів інвестиційної діяльності, які реалізують пріоритетні напрями економічного розвитку (посилюють інноваційний та конкурентоспроможний у глобальному масштабі потенціал країни), сприяють створенню нових робочих місць, розв'язують проблеми екології та раціонального використання природних ресурсів, посилюють експортні можливості країни, вирішують проблему дезінтеграції економічного простору країни за рахунок спрямування вільного капіталу в депресивні регіони; ефективна реалізація інвестиційного потенціалу прискореної амортизації; запровадження системи інвестиційно-інноваційних податкових кредитів.

У підрозділі 3.2 «Податки і збори, що справляються при здійсненні інвестиційної діяльності: проблема класифікації» констатовано, що в розрізі проблематики інвестиційної діяльності низка аспектів правового регулювання оподаткування (сутність та класифікація відповідних податків і зборів, їхній вплив на соціально-економічний розвиток держави тощо) досі є дискусійними і далекими від вирішення. Проаналізовано наявні підходи до визначення податку, збору, мита, до їх співвідношення як правових категорій.

З'ясовано структуру податкової системи України та засади її законодавчого встановлення. Досліджено специфіку правового механізму податків і зборів, що пов'язана саме зі здійсненням особою інвестиційної діяльності, розроблено їхню класифікацію. Наголошено на реальній можливості кожного податкового платежу потрапити до кількох груп, сформованих за різними класифікаційними ознаками (при цьому кожен із цих різновидів має свою специфіку, зумовлену його об'єктом та порядком справляння). Відзначено, що така багатогранна природа податкового платежу дає змогу досить глибоко охарактеризувати сутність конкретного податку чи збору та якнайповніше оцінити його місце і значення в інвестиційній діяльності.

Сформульовано дефініцію інвестиційного податкового платежу – це збір, одним з основних призначень коштів від справляння якого є фінансу-

вання суспільно вагомих програм та проектів (інвестування). Виокремлено ключові податкові платежі в контексті інвестиційної діяльності (за впливом на прийняття рішення щодо входження в інвестиційний проект, щодо початку інвестування; за вагомістю під час визначення кількісних та якісних параметрів інвестицій).

У підрозділі 3.3 «Податково-процедурне регулювання відносин у сфері інвестування» зазначено, що без належного процедурного забезпечення досягнути конструктивної реалізації приписів матеріальних податково-правових норм в інвестиційній сфері доволі складно, оскільки неможливо передбачити, як саме розвиватимуться податкові правовідносини, які дії вчинятимуть їхні учасники і чи будуть такі дії законними. Зважаючи на наведене, досліджено питання поняття, змісту та класифікації податкових процедур, а також визначено загальний та спеціальний податкові режими.

Запропоновано розглядати спеціальний податковий режим у сфері інвестиційної діяльності як фінансово-податкову категорію, що становить собою відмінний від загального правовий режим оподаткування, який передбачає встановлення відповідних податкових преференцій для суб'єктів цієї діяльності. Виокремлено спільні риси, властиві спеціальним податковим режимам у сфері інвестування (і системному, і комплексному): а) їхня спрямованість на збільшення інвестиційного та інноваційного потенціалу регіонів чи областей країни, галузей чи сфер економіки за допомогою створення відповідних умов для їхньої інтенсифікації; б) застосовуються тільки окремими категоріями платників, що відповідають встановленим ПК України критеріям; в) пов'язані із здійсненням платником підприємницької діяльності; г) їхнє застосування звільняє суб'єкта інвестиційної діяльності від обов'язку сплати низки загальнодержавних та/або місцевих податкових платежів; г) базуються на спеціальному, нормативно встановленому порядку визначення елементів податково-правового механізму; д) застосовуються поряд з іншими режимами оподаткування (загальним, особливим). До ознак їхньої класифікації запропоновано зарахувати мету запровадження, механізм спрощення, об'єкт оподаткування, територію дії, порядок застосування, метод встановлення, строк дії. Запропоновано визначення особливого податкового режиму у сфері інвестиційної діяльності.

Розділ 4 «Фінансовий контроль у сфері інвестиційної діяльності» містить чотири підрозділи.

У підрозділі 4.1 «Повноваження органів фінансового контролю щодо інвестування» охарактеризовано компетенцію фінансово-контрольних органів у зазначеній сфері. Здійснено критичний аналіз наукових підходів: до розуміння фінансового контролю як правового явища, визначення його місця в системі публічного контролю, формування поняття державного фінансового контролю.

Сформульовано дефініцію фінансово-інвестиційного контролю. Визначено, що структурно фінансовий контроль під час здійснення інвестиційної діяльності є організаційно-правовою системою, яка складається з таких елементів, як суб'єкт, об'єкт, мета, види, форми і методи проведення. До учасників фінансово-інвестиційного контролю зараховані фізичні особи як приватні інвестори, інституційні інвестори, виробничо-господарські утворення з корпоративною структурою, державні установи, функціональні суб'єкти інвестиційного процесу. Наголошується, що система органів, які здійснюють фінансовий контроль щодо інвестиційної діяльності, досить суперечлива, вона складається з рудиментарного сегмента радянського фінансового контролю та сучасного сегмента, створеного за часів незалежності України.

Проаналізовано повноваження органів фінансового контролю у сфері інвестування залежно від їхнього рівня та пріоритетних напрямів діяльності. Задля удосконалення системи окреслених органів запропоновано створити спеціалізований фінансово-контрольний орган (Фінансово-інвестиційну інспекцію України), основним призначенням якого має стати реалізація контрольної функції публічних фінансів у сфері інвестування. Доведено, що такий крок завдяки спеціалізації, вибору нових правил добору кадрового складу, а також використанню сучасних засад роботи може стати рушійним фактором у створенні сприятливого інвестиційного клімату в нашій державі, досягненні справді позитивних результатів у цій сфері.

Підрозділ 4.2 «Види, форми та методи фінансового контролю за здійсненням інвестиційної діяльності» присвячено класифікації фінансово-інвестиційного контролю. Констатовано, що складність визначення критеріїв, поділ та групування цього контролю передусім пов'язані з широкою варіативністю його суб'єктів та об'єктів. Сформульовано поняття фінансово-інвестиційного контролю та здійснено характеристику його різновидів, що виділяються: а) за спрямованістю контрольних дій залежно від ідентифікації суб'єкта й об'єкта контролю; б) за інформаційним забезпеченням; в) за цілями інвестиційної діяльності.

Проаналізовано наукову дискусію щодо співвідношення видів та форм фінансового контролю. Як форми фінансово-інвестиційного контролю виокремлено попередній (профілактичний), поточний (оперативний) та наступний (підсумковий) контроль. Враховуючи специфіку інвестиційної діяльності, до основних методів фінансово-інвестиційного контролю зараховано: ревізію фінансово-інвестиційної діяльності; фінансово-інвестиційний аудит; тематичну фінансово-інвестиційну перевірку; фінансово-інвестиційний аналіз; експертизу інвестиційних проектів та програм (їх фінансового сегмента), обстеження та фінансовий моніторинг.

Констатовано, що основний зміст фінансового контролю у сфері інвестування можна звести до таких напрямів діяльності: чи виконала особа, яка здійснює інвестування, фінансові обов'язки перед державою й органами місцевого самоврядування; чи правильно використали державні й комунальні підприємства, установи й організації, які здійснюють інвестування за кошти бюджету або з їх залученням, грошові ресурси, що перебувають у їх господарському віданні або оперативному управлінні; чи дотримані правила вчинення фінансових операцій, розрахунків і зберігання грошових коштів особами, які здійснюють інвестування за кошти бюджету або з їх залученням; пошук внутрішніх резервів виробництва; профілактика порушень фінансової дисципліни та їх усунення всіма суб'єктами інвестиційної діяльності.

У підрозділі 4.3 «Контрольно-інвестиційні процедури: фінансово-правовий вимір» акцентовано, що фінансовий контроль за інвестиційною діяльністю здійснюється тільки в законодавчо визначеному порядку. Зауважено, що чинна нормативно-правова база де-юре дозволяє забезпечити здійснення конкретних процедур фінансового контролю, щоправда, за наявності великого законодавчого масиву та його плінності, де-факто гарантувати стабільність, передбачуваність і законність окремих контрольних процедур досить складно.

Визначено основні особливості фінансово-інвестиційних контрольних процедур: а) реалізуються у сфері інвестиційної діяльності; б) регламентуються законами (насамперед) та підзаконними нормативно-правовими актами, що містять фінансово-правові норми; в) спрямовані передусім на регулювання внутрішньоорганізаційних питань проведення контрольних заходів; г) мають обов'язковий характер, забезпечені державним примусом, тож їх порушення призводить до відповідних (негативних) фінансово-правових наслідків; д) суб'єктами таких процедур є, з одного боку, контролюючий державний орган; з іншого – особа, причетна до інвестиційної діяльності. Наголошено, що види, форми і методи фінансово-інвестиційного контролю застосовуються в певній послідовності та у визначений час, тобто на конкретних його стадіях й етапах.

Виокремлено основні процедури та стадії фінансово-інвестиційного контролю, запропоновано їхню характеристику. Відзначено, що процедури здійснення окресленого контролю, врегульовані правовими нормами, є сферою існування правовідносин, що виникають між контролюючими (уповноваженими) та підконтрольними (зобов'язаними) суб'єктами, під час реалізації яких виконується правовий обов'язок уповноваженого суб'єкта контролювати діяльність зобов'язаних суб'єктів інвестиційної діяльності, передусім щодо її відповідності принципам законності, ефективності та доцільності, а в разі виявлення будь-яких відхилень – вживати заходів для їхнього усунення та недопущення таких порушень у майбутньому.

Підрозділ 4.4 «Фінансово-правова компонента системи юридичної відповідальності у сфері інвестиційної діяльності» присвячений дослідженню підстав та видів фінансової відповідальності за інвестиційні правопорушення. Визначено сутність правопорушень та юридичну відповідальність у сфері інвестування, запропоновано дефініцію інвестиційного правопорушення.

Зроблений висновок про те, що у сфері інвестиційної діяльності формується система юридичної відповідальності, у структурі якої виділяються окремі інституційні види. Як вагому її особливу ознаку виокремлено компенсаційно-каральний характер. Зміст компенсаційної складової полягає в необхідності відшкодувати збитки, завдані неправомірними діями. Водночас застосування відповідальності спрямовано на індивідуальне покарання правопорушника. Зауважено, що залежно від характеру вчинених дій особи можуть одночасно нести кілька видів юридичної відповідальності. Здійснено аналіз заходів спеціальної відповідальності за інвестиційні правопорушення, вказано на розпорошеність відповідних норм у різних нормативно-правових актах, що істотно ускладнює процедуру їхнього застосування.

Наголошено на самостійності фінансової відповідальності в системі юридичної відповідальності, на автономності фінансово-правової компоненти в системі відповідальності у сфері інвестиційної діяльності. Здійснено характеристику функцій юридичної відповідальності за фінансово-інвестиційне правопорушення. З'ясовано, що ця відповідальність поряд з каральною та компенсаційною виконує й інші функції у сфері інвестування (блокування, стимулювання, запобігання правопорушенням, а також контрольну та інформаційну).

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукової проблеми фінансово-правової регламентації суспільних відносин у сфері інвестиційної діяльності, що лягло в основу доктринального підходу щодо розв'язання важливої науково-прикладної проблеми в галузі фінансового права з метою розроблення комплексних сучасних підходів до реформування вітчизняного фінансово-правового регулювання інвестиційної діяльності.

Основні висновки, пропозиції і рекомендації щодо наукового та прикладного використання отриманих результатів підтверджують актуальність теми. Основні ідеї дослідження такі:

1. Інвестування – це складний, багатовекторний економіко-правовий феномен, тому відносини в цій сфері можуть регламентуватися і на приватноправовому, і на публічно-правовому рівнях. У першому випадку інвестиційні відносини регулюються нормами приватноправових галузей, у дру-

тому – зазнають впливу норм, зокрема, конституційного, адміністративного або фінансового права. Особливого значення набуває останнє з наведених галузево-правових утворень, зважаючи на фінансово-правову природу інвестиційних відносин. Адже, по-перше, інвестиції мають вартісний (фінансовий) вимір; по-друге, позитивний результат інвестування врешті-решт веде до наповнення централізованих публічних фондів коштів; по-третє, важливий сегмент у сучасних вітчизняних реаліях становлять інвестиції, які здійснюються крізь призму бюджетів (коли інвестором виступає держава чи територіальна громада); по-четверте, надзвичайно широкий діапазон застосування у сфері інвестицій має фінансовий контроль (і в площині стадій інвестиційної діяльності, і в розрізі суб'єктів інвестування).

2. Аналіз фінансово-інвестиційних правовідносин свідчить про зіткнення в них різноманітних інтересів. Передусім варто враховувати процес формування та реалізації синергетичного суспільного інтересу, необхідного для нормального функціонування механізму інвестування. Публічність фінансово-інвестиційних правовідносин зумовлена такими важливими чинниками: по-перше, інвестиційна діяльність – це складова цілісного механізму управління публічними фінансами згідно з вибраними орієнтирами розвитку країни (інвестиції входять до фінансової системи держави); по-друге, правове регулювання інвестиційної діяльності охоплює широкі сфери суспільного життя країни і є частиною загальної фінансово-правового регулювання грошових потоків; по-третє, інвестиції є однією із системоутворювальних категорій фінансового права. Публічність в окресленому аспекті відображається через: 1) суб'єктний склад інвестиційної діяльності (суб'єктом-лідером є держава, місцеві громади та інші публічні суб'єкти); 2) категорію «фінанси» (як публічно-правовий термін); 3) спрямування інвестиційної діяльності (із властивою їй публічною метою); 4) фінансово-інвестиційний процес (як публічну діяльність).

3. Компетенція суб'єктів інвестування виявляється взаємопов'язаною з публічним інтересом, вираженим через мету і завдання інвестиційної діяльності. Визначаючи наведену компетенцію, передусім потрібно враховувати, що наділення суб'єктів інвестиційної діяльності відповідними повноваженнями у фінансовій сфері та їхня реалізація відбуваються через фінансово-правове регулювання. Кожен із суб'єктів інвестиційної діяльності володіє компетентними функціями, які відрізняються за змістом, обсягом, рівнем впливу, ступенем важливості, проте їхні рішення врешті-решт сприяють досягненню загальної мети, реалізації публічного інтересу через втілення власних інтересів. Водночас далеко не кожний суб'єкт наділяється повним компетенційним комплексом. Держава чітко дозує права й обов'язки своїх органів згідно із завданнями, для вирішення яких вони створюються. Окреслені фактори дозволяють здійснити диференціацію суб'єктів інвес-

тування. Першу групу державних органів утворюють органи, спеціально створені для фінансово-інвестиційної діяльності, для здійснення контролю у цій сфері. Вони охоплюють своїм впливом усі ланки фінансової системи, наділені спеціальною компетенцією, повноваженнями, які реалізуються тільки у фінансово-інвестиційній сфері, відповідно до місця і ролі в інвестиційному процесі. Другу ланку утворюють органи, які здійснюють фінансові повноваження поряд з іншими, якими вони наділені згідно з чинним законодавством. Третя група – це органи виключної фінансово-інвестиційної компетенції, їхні повноваження обмежуються тільки фінансово-інвестиційною діяльністю. Особливе місце у фінансово-інвестиційних відносинах займає держава, як первинний суб'єкт, вона наділена спеціальною компетенцією, що виражається в абсолютному суверенітеті від фінансово-інвестиційної сфери.

4. Фінансовому праву властивий підхід до розуміння об'єкта інвестиційної діяльності крізь призму публічних фінансів, у розрізі владно-майнової діяльності держави. При цьому його визначення як фінансово-правового поняття ускладнено через наявну комплексність, необхідність враховувати специфіку підгалузевих підходів, особливості низки інститутів фінансового права, які регулюють чимало питань інвестування. У ролі об'єктів інвестиційної діяльності можна виокремити відносини з приводу матеріальних активів та суспільних (нематеріальних) благ, на які спрямовані дії і результати, з приводу яких виникає правовий зв'язок між суб'єктами інвестиційних правовідносин. Така пов'язаність великою мірою детермінована сукупністю публічних інтересів усіх учасників інвестиційного процесу в межах їхньої правосуб'єктності. Отже, об'єкт інвестиційної діяльності: 1) це фінансово-правова матерія; 2) завжди має цільовий характер; 3) повсякчас є конкретним; 4) є винятком із загального правила; 5) передбачає особливу якість предмета інвестиційної діяльності; 6) відповідає регламентованим кількісним параметрам.

5. Правова складова поняття бюджетних інвестицій великою мірою виражає суспільне призначення бюджетного інвестування, що полягає у формуванні та використанні об'єктів такого інвестування; визначенні його форм через розподіл та перерозподіл інвестиційних ресурсів; виокремленні напрямів бюджетного інвестування для забезпечення рівномірного економічного та соціального розвитку країни, окремих регіонів чи територіальних громад; створенні правового підґрунтя для сталого економічного розвитку і стабілізації соціально-економічних процесів. Ключовою підставою диференціації бюджетно-інвестиційної діяльності слід вважати її поділ за напрямом спрямування інвестиційних ресурсів. Зважаючи на окреслений критерій, можна виокремити інвестування в матеріальні активи (у бюджетний сектор, інфраструктуру, для забезпечення соціального захисту, реальний сек-

тор економіки, фінансовий сектор, інвестиції соціального призначення) та інвестування в нематеріальні активи (патенти, ноу-хау, ліцензії, товарні знаки, людський потенціал тощо). Основними формами бюджетного інвестування, які застосовуються в Україні, є державні програми, державні інвестиційні проекти, інвестиційні проекти, державні трансферти, субвенції на виконання інвестиційних проектів, бюджетні кредити.

6. Не всі суб'єкти бюджетних правовідносин можуть входити до складу суб'єктів бюджетно-інвестиційних правовідносин. До їх суб'єктного складу зараховують індивідуальні та колективні суб'єкти, наділені бюджетними повноваженнями щодо планування, мобілізації, розподілу, перерозподілу і витрачання бюджетних коштів у сфері інвестиційної діяльності та здійсненні відповідно звітності і контролю. Суб'єкти бюджетних правовідносин, дотичних до інвестування, входять до складної комплексної системи економіко-правового вертикального і горизонтального взаємовпливу публічно-правових утворень (держави чи уповноважених нею органів, а також органів місцевого самоврядування), задіяних у регулюванні бюджетних інвестиційних потоків як ресурсів виконання соціально-економічних завдань для побудови ефективнішої моделі бюджетування.

Безпосереднім і водночас ексклюзивним учасником бюджетних правовідносин, що стосуються інвестиційної діяльності, є колегіальний орган спеціалізованої компетенції – Міжвідомча комісія з питань державних інвестиційних проектів.

7. Бюджетно-інвестиційні правовідносини є результатом як опосередкування матеріальних бюджетно-правових норм, так і дії процесуальних бюджетно-правових норм. Ці правовідносини мають вкрай динамічний характер, і оскільки бюджетний процес є періодично-циклічним, то й вони здебільшого мають бути періодичними. Відповідно стадійність є природною властивістю бюджетно-інвестиційного процесу, адже саме через стадії проявляється періодичність та циклічність юридичного процесу, забезпечується отримання очікуваного процесуального результату. Особливості бюджетно-інвестиційної діяльності в основному визначаються специфікою і загалом бюджетних правовідносин, і конкретної бюджетної стадії. Інвестиційна діяльність не може існувати поза правом, і бюджетно-інвестиційні правовідносини забезпечують певний суспільний дво- чи багатосторонній зв'язок, який виникає, змінюється або припиняється тільки на підставі відповідного нормативно-правового акта, що регулює суб'єктивні права й обов'язки осіб, задіяних на конкретній стадії бюджетного процесу.

8. Враховуючи особливості оподаткування у сфері інвестиційної діяльності, специфіку податково-інвестиційних правовідносин можна визначити через: 1) їхній особливий сектор «відповідальності» (інвестиційна діяльність) – це діяльність суб'єктів господарювання, держави чи органу місцевого

самоврядування щодо інвестування; 2) характер цієї діяльності – це комплексна діяльність, яка складається з різноманітних дій, виконуваних на конкретних стадіях та етапах інвестування; 3) їхній об'єкт «впливу» – інвестиції як майнові цінності й інші активи (внесок інвестора) та інвестування як сукупність операцій, пов'язаних з рухом капіталів.

9. Податкові платежі, що певною мірою дотичні до інвестування, можна класифікувати за такими критеріями: 1) різновид податкового платежу; 2) рівень органу, що вводить податок чи збір у дію (особливе місце посідають загальнодержавні податки і збори); 3) платник; 4) форма оподаткування інвестицій; 5) об'єкт оподаткування; 6) вид ставки; 7) порядок використання; 8) періодичність сплати; 8) час дії; 9) джерело сплати; 10) спосіб сплати. Тобто до податкових платежів, що справляються у сфері інвестування, можна застосувати практично всі визначені фінансово-правовою доктриною підстави поділу та групування. Специфічну («фахову») групу податків і зборів становлять інвестиційні (за своїм цільовим призначенням) податкові платежі (переважно збори), кошти від справляння яких спрямовуються на інвестування. Ключовими податковими платежами у сфері інвестування, які впливають на прийняття рішення щодо вступу в інвестиційний процес, є податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний податок, а також мито.

10. Без врахування процедурного забезпечення неможливо отримати належну реалізацію приписів матеріальних податкових норм в інвестиційних відносинах, складно передбачити, як саме розвиватимуться податково-інвестиційні правовідносини, які дії чинитимуть їхні учасники і чи будуть такі дії законними. Специфіка податково-процедурного регулювання у сфері інвестиційної діяльності головню лежить у площині регулятивних податкових процедур (передусім процедур сплати податкових платежів) і найяскравіше проявляється через такі види спеціальних податкових режимів системного характеру у сфері інвестиційної діяльності: 1) спрощена система оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва; 2) спеціальний режим оподаткування діяльності у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства; 3) спеціальний режим оподаткування діяльності щодо виробів мистецтва, предметів колекціонування або антикваріату; 4) оподаткування інститутів спільного інвестування; а також через особливий податковий режим – оподаткування інвестора в межах дії угоди про розподіл продукції.

11. Діяльність суб'єктів фінансово-інвестиційного контролю спрямована на дослідження стану об'єктів інвестиційної діяльності, що виникає під час трансформації (внутрішньої та зовнішньої) і зазвичай має комплексний характер. Задля цього вони наділяються низкою повноважень, які суттєво відрізняються залежно від того, до якої групи суб'єктів фінансового

контролю щодо інвестування належить конкретний суб'єкт: 1) органів загальної чи спеціальної компетенції; 2) загальнодержавних, регіональних чи місцевих органів; 3) органів контролю у сфері прямих чи непрямих (портфельних) інвестицій; 4) органів конституційної, експертно-аналітичної або контрольно-ревізійної компетенції; 5) суб'єктів державного (муніципального) чи незалежного контролю. І права, і обов'язки суб'єктів, котрі здійснюють фінансовий контроль щодо інвестування, закріплені законодавством (переважно законами України), вихід за їхні межі має наслідком притягнення винної особи до відповідальності. Законодавча регламентація повноважень суб'єктів фінансово-інвестиційного контролю побудована відповідно до пріоритету закріплення їхніх прав (тобто зберігається умовно-репресивний формат) і потребує реформування задля досягнення загальноприйнятого балансу.

12. До основних різновидів фінансового контролю у сфері інвестицій належать: а) внутрішній і зовнішній; б) документальний і фактичний; в) стратегічний, тактичний і оперативний; г) державний (муніципальний) і незалежний. Структурування фінансово-інвестиційного контролю за формами передбачає виокремлення залежно від часу здійснення контрольної діяльності: а) попереднього або профілактичного, адже він передусє виконанню операції і спрямований на попередження правопорушення; б) поточного чи повсякденного, що часто збігається з моментом здійснення операцій; в) наступного (завичай він має підсумковий характер). Метод фінансово-інвестиційного контролю – це спосіб (чи їх сукупність), який уповноважені суб'єкти застосовують під час реалізації контрольної функції у сфері інвестування. До методів фінансово-інвестиційного контролю варто зарахувати: ревізію фінансово-інвестиційної діяльності; фінансово-інвестиційний аудит (займає найважливіше місце); тематичну фінансово-інвестиційну перевірку; фінансово-інвестиційний аналіз; експертизу інвестиційних проектів (їхній фінансовий сегмент), обстеження та фінансовий моніторинг (спостереження). Методи вибирають залежно від сукупності таких чинників: суб'єкта контролю, об'єкта контролю, мети і завдань, що постають перед суб'єктом фінансового контролю, підстав виникнення контрольних правовідносин тощо.

13. Чітка і докладна регламентація фінансово-інвестиційних контрольних процедур, дотримання встановлених правил має істотне значення і для осіб, що контролюють, і для осіб, яких контролюють. При цьому суб'єкта, що здійснює окреслений контроль, визначені процедури дисциплінують, підвищують його організованість і дієвість роботи, а щодо підконтрольного суб'єкта інвестиційної діяльності – покликані позбавити його від свавілля органів, що здійснюють фінансовий контроль, надати результатам цієї контрольної діяльності передбачуваності та створити додаткові юридичні гарантії об'єктивності, доцільності і законності дій органів фінансового контролю й дотримання ними прав інвесторів. Реформування системи фінансово-

інвестиційного контролю мусить мати на меті відхід від розуміння та використання контролю як засобу покарання (спрямованого на виявлення правопорушень і притягнення винних осіб до відповідальності) на користь побудови його як засобу забезпечення та сприяння (інструментарію, скерованого на отримання достовірної інформації про стан об'єкта, приведення його у відповідність до встановлених вимог, усунення причин та умов протиправних діянь).

14. За вчинення інвестиційних правопорушень чинне законодавство України передбачає можливість застосування фінансової, кримінальної, адміністративно- та цивільно-правової, дисциплінарної, матеріальної відповідальності, які сукупно становлять систему юридичної відповідальності у сфері інвестиційної діяльності. При цьому її фінансово-правову компоненту формують передусім бюджетно-інвестиційна і податково-інвестиційна відповідальності (специфіка яких визначається не тільки предметом, а й характером застосовуваних санкцій та з уваги на особливу підставу – вчинення фінансово-інвестиційного правопорушення), а також інші інституційні різновиди фінансової відповідальності.

15. На підставі дослідження фінансово-правового регулювання інвестиційної діяльності доведено необхідність внесення змін і доповнень до:

– Конституції України: у п. 16 ст. 85 та у ст. 98 змінити словосполучення «Рахункова палата» на «Рахункова палата України»;

– Закону України «Про Рахункову палату»: змінити його назву на Закон України «Про Рахункову палату України»;

– Бюджетного кодексу України: ч. 1 ст. 2 доповнити пунктом 10¹, у якому закріпити визначення терміна «бюджетні інвестиції»;

– Закону України «Про судоустрій і статус суддів»: доповнити ч. 2 ст. 31 пунктом 3 такого змісту: «Вищий суд з питань інвестиційної діяльності»;

– Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць»: доповнити ч. 1 ст. 4 абзацом другим, який викласти в такій редакції: «Першочергова державна підтримка інвестицій надається тим інвестиційним проектам, які сприяють створенню, зміцненню й розвитку конкурентних переваг країни, сприяють розвитку експорту, підвищують національну конкурентоспроможність»;

– Закону України «Про інвестиційну діяльність»: доповнити статтю 2¹ «Засади створення і функціонування інвестиційного ринку України»; у ч. 1 ст. 5 після слів «а також держави» додати «міждержавні утворення, міжнародні організації та територіальні громади»;

– Переліку пріоритетних галузей економіки (додаток до розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р. № 843-р): доповнити

пунктом 7, який викласти в такій редакції: «Будь-якій іншій галузі економіки, за напрямками: виробництво або створення нового та/або імпортозаміщувального високотехнічного чи високотехнологічного обладнання, устаткування, програмного забезпечення, впровадження з цією метою відкриттів і винаходів, – за умови відповідності інвестиційного проекту критеріям, встановленим у ч. 2 ст. 4 ЗУ «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць»»; – постанови Кабінету Міністрів України від 18 липня 2012 р. № 650 «Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру інвестиційних проєктів та проєктних (інвестиційних) пропозицій»: змінити словосполучення «частини восьмої статті 12²» на словосполучення «частини п'ятої статті 12¹»; змінити словосполучення «Державного реєстру інвестиційних проєктів та проєктних (інвестиційних) пропозицій» на словосполучення «Державного реєстру інвестиційних проєктів».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Бліхар М. М. Фінансово-правова природа інвестиційних відносин: монографія. Львів: Ліга-прес, 2017. 792 с.
2. Бисага Ю. М. Рецензія на монографію Бліхар Марії Миронівни // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право. 2017. Вип. 44, т. 1. С. 165–166;*
3. Чернадчук В. Д. Рецензія на монографію Бліхар М. М. «Фінансово-правова природа інвестиційних відносин» // *Підприємництво, господарство і право. 2017. № 7. С. 166–167.*
4. Бліхар М. М. Державно-правові гарантії захисту іноземних інвестицій. *Митна справа: науково-аналітичний журнал.* 2012. № 4 (82). С. 254–259.
5. Бліхар М. М. Правовий механізм регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Митна справа: науково-аналітичний журнал.* 2012. № 3 (81). С. 248–252.
6. Бліхар М. М. Адміністративно-правові форми та методи регулювання інвестиційної діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер. юридична.* 2013. Вип. 3. С. 171–183.
7. Бліхар М. М. Адміністративно-правовий режим здійснення інвестиційної діяльності. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики:* в 2 ч. 2013. № 10 (36). Ч. 1. С. 37–40.
8. Бліхар М. М. Правовий статус інвестора як суб'єкта інвестиційних відносин. *Митна справа: науково-аналітичний журнал.* 2013. № 4 (88). С. 296–305.
9. Бліхар М. М. Правовое обоснование инвестиционной деятельности и необходимость ее активизации в Украине. *Теория и практика общественного развития.* 2013. № 9. С. 334–338.

8. Бліхар М. М. Формування наукових поглядів на сутність і зміст інвестиційної діяльності в історії економіко-правової думки України. *Митна справа: науково-аналітичний журнал*. 2013. Вип. 2. С. 253–260.

9. Бліхар М. М. Засади законодавчого забезпечення адміністративно-правових режимів в інвестиційній діяльності. *Митна справа: науково-аналітичний журнал*. 2014. № 5. С. 143–150.

10. Бліхар М. М. Інвестиційна діяльність як об'єкт правового регулювання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: «Юриспруденція»*. 2014. № 10/1. С. 174–178.

11. Бліхар М. М. Методи адміністративно-правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. юридична. 2014. № 807. С. 16–21.

12. Бліхар М. М. Правова природа договорів, які опосередковують здійснення іноземних інвестицій. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. юридична. 2014. № 782. С. 204–208.

13. Бліхар М. М. Теоретико-правові засади адміністративного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: «Юридичні науки»*. 2014. № 5. С. 60–65.

14. Бліхар М. М. Інвестиційні відносини як об'єкт фінансово-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: «Право»*. 2015. Вип. 35, ч. 1, т. 2. С. 97–101.

15. Бліхар М. М. Правова природа інвестиційної діяльності: адміністративно-правове дослідження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: «Право»*. 2015. Вип. 31, т. 2. С. 105–110.

16. Бліхар М. М. Публічність як критерій виокремлення частки відносин інвестиційної діяльності. *Право і суспільство*. 2015. № 6, ч. 2. С. 112–117.

17. Бліхар М. М. Публічно-правова діяльність держави в фінансово-інвестиційній сфері. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер.: «Юридичні науки». 2015. № 825. С. 18–26.

18. Бліхар М. М. Система інвестиційних відносин, що складають предмет фінансово-правового регулювання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: «Юриспруденція»*. 2015. № 16, т. 1. С. 75–78.

19. Бліхар М. М. Суб'єкти фінансового права і фінансово інвестиційних правовідносин. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 4. С. 215–219. URL: http://www.pap.in.ua/4_2015/67.pdf.

20. Бліхар М. М. Финансово-правовое регулирование инвестиционной деятельности в Украине: основы формирования их правосубъектности. *Leges si Viata*. 2015. № 11. С. 20–23.

21. Blikhar M. Financial and legal nature of investment activity. *European political and law discourse*. 2015. Vol. 2, iss. 6. P. 59–65.

22. Бліхар М. М. Дефініція поняття податкового регулювання інвестиційної діяльності. *Молодий вчений: науковий журнал*. 2016. № 8 (35). С. 66–69.

23. Бліхар М. М. Об'єкт інвестиційного регулювання під час здійснення бюджетної діяльності. *Форум права*. 2016. № 1. С. 16–22. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FR_index.htm_2016_1_5.pdf.

24. Бліхар М. М. Правова природа податку з огляду на його юридичні ознаки та елементи. *The scientific heritage*. 2016. № 2 (2). С. 64–68.

25. Бліхар М. М. Правова характеристика стадій бюджетного процесу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер.: «Юридичні науки»*. 2016. № 855. С. 323–329.

26. Бліхар М. М. Правове регулювання інвестиційної діяльності в податкових правовідносинах. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: «Юридичні науки»*. 2016. № 6. С. 38–41.

27. Бліхар М. М. Суб'єктивний склад бюджетних правовідносин, що стосуються інвестиційної діяльності. *Історико-правовий часопис: науковий журнал*. 2016. № 1 (7). С. 87–91.

28. Blikhar M. Regulation of investment relations as a legal factor of investment security of state. *Zbiór artykułów naukowych: Bezpieczeństwo prawne państw demokratycznych w procesie integracji europejskiej*. 2016. S. 127–132.

29. Бліхар М. М. Правовий статус органів фінансового контролю при здійсненні інвестиційної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 161–165.

30. Бліхар М. М. Правові засади фінансового контролю при здійсненні інвестиційної діяльності. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 1. P. 17–22.

31. Бліхар М. М. Фінансово-правова відповідальність при здійсненні інвестиційної діяльності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер.: «Юридичні науки»*. 2017. № 865. С. 169–176.

32. Бліхар М. М. Вплив міжнародного правопорядку на державотворчі процеси. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: зб. тез учасн. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 25 квіт. 2012 р.)*. Львів: ІНПП, 2012. Ч. I. С. 269–272.

33. Бліхар М. М. Проблеми правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку: матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 19–20 трав. 2012 р.)*. Суми: Папірус, 2012. Ч. I. С. 313–316.

34. Бліхар М. М. Інвестиційний договір як засіб регулювання інвестиційної діяльності. *Правове регулювання суспільства та проблеми юридичної техніки: матер. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, листоп.–груд. 2012 р.)*. Івано-Франківськ: ЛАДПРІУТ, 2012. С. 35–39.

35. Бліхар М. М. Захист іноземних інвестицій: державно-правові гарантії. *Гуманітарний всесвіт: люди, ідеї, події: матер. II Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Львів, 25–31 берез. 2013 р.)*. URL: <http://ubgd.lviv.ua/moodle/mod/folder/view.php?id=5818>.

36. Бліхар М. М. Сучасний міжнародний правопорядок та його роль у функціонуванні правової держави. *Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку*: тези I Регіон. наук.-практ. конф. (м. Львів, 11 квіт. 2013 р.). Львів: ІНПП, 2013. С. 23–26.

37. Бліхар М. М. Форми і методи адміністративно-правового регулювання інвестиційної діяльності. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: зб. тез учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 12 черв. 2013 р.). Львів: ІНПП, 2013. С. 158–160.

38. Бліхар М. М. Адміністративно-правова обумовленість інвестиційної діяльності в Україні. *Litteris et Atribus*: матер. IV Міжнар. молодіж. фестивалю науки LPS – 2013 (м. Львів, 21–23 листоп. 2013 р.). Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. С. 18–20.

39. Бліхар М. М. Теоретико-правові обґрунтування інвестиційної діяльності в Україні. *Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку*: матер. учасн. I заоч. наук.-практ. конф. (м. Львів, 10 квіт. 2014 р.). Львів: ІНПП, 2014. С. 151–155.

40. Бліхар М. М. Адміністративно-правові режими як форми правового регулювання інвестиційної діяльності. *Актуальні питання публічного та приватного права у контексті сучасних процесів реформування законодавства*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 11–12 квіт. 2014 р.). Херсон: Херсон. держ. ун-т, 2014. С. 142–145.

41. Бліхар М. М. Правова інтерпретація інвестиційних договорів. *Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку*: зб. матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 17–18 трав. 2014 р.). Суми: Сум. держ. ун-т, 2014. С. 163–166.

42. Бліхар М. М. Особливості адміністративно-правових засад регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Правова система в умовах розвитку сучасної державно-правової реальності: генезис та напрями вдосконалення*: матер. XVI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 11 квіт. 2014 р.). Тернопіль: Терно-граф, 2014. С. 99–104.

43. Бліхар М. М. Теоретико-методологічні засади адміністративно-правового регулювання інвестиційної діяльності. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: зб. тез учасн. III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 21 трав. 2014 р.). Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2014. С. 107–109.

44. Бліхар М. М. Конституційно-правові гарантії забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід*: матер. учасн. Першої наук.-практ. конф. (м. Львів, 30 квіт. 2015 р.). Львів: Ліга-прес, 2015. С. 61–65.

45. Бліхар М. М. Фінансово-правова природа частки відносин, пов'язаних з інвестиційною діяльністю. *Захист прав і свобод людини та грома-*

дянина в умовах формування правової держави: зб. тез учасн. IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 30 квіт. 2015 р.). Львів: ІНПП, 2015. С. 237–239.

46. Бліхар М. М. Правові основи суб'єктів інвестиційної діяльності у системі українського фінансового права. *Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин*: зб. тез учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2–3 жовт. 2015 р.). Харків: Східноукр. наук. юрид. орг., 2015. С. 43–47.

47. Бліхар М. М. Правове регулювання інвестиційної діяльності у системі фінансового права України. *Людина і закон: публічно-правовий вимір*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 2–3 жовт. 2015 р.). Дніпропетровськ: Правовий вимір, 2015. С. 49–53.

48. Бліхар М. М. Фінансові інститути та органи як суб'єкти фінансово-інвестиційних правовідносин у сфері державного інвестування. *Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні*: зб. тез учасн. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 9–10 жовт. 2015 р.). Херсон: Гельветика, 2015. С. 114–117.

49. Бліхар М. М. Аналіз та шляхи удосконалення фінансово-правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Актуальні питання розвитку державності та правової системи в сучасній Україні*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 30–31 жовт. 2015 р.). Запоріжжя: ЗНУ, 2015. С. 89–93.

50. Бліхар М. М. Класифікація суб'єктів бюджетних правовідносин, що стосуються інвестиційної діяльності. *Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід*: матер. учасн. Другої наук.-практ. конф. (м. Львів, 29 квіт. 2016 р.). Львів: ІНПП, 2016. С. 94–100.

51. Бліхар М. М. Визначення поняття податкового регулювання інвестиційної діяльності. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 22–23 лип. 2016 р.). Запоріжжя: Істина, 2016. С. 75–78.

52. Бліхар М. М. Генезис і сутність інвестиційної діяльності: фінансово-правовий вимір. *Evropska tradicia v medzinarodnom prave: uplatnovanie Gudskych prav*: Medzinarodna vedenska konferencia, 6–7 maj 2016. Bratislava, 2016. S. 149–152.

53. Бліхар М. М. Бюджетна інвестиційна діяльність: об'єкти та напрями бюджетного інвестування. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 11–12 берез. 2016 р.). Київ: Центр правових наук. дослідж., 2016. С. 96–98.

54. Бліхар М. М. Баланс інтересів як мета ефективного фінансово-правового регулювання інвестиційної діяльності в умовах євроінтеграції. *Inovacia pravne veda v procese evropskej integracie: zbornik prispevkov z medzinarodna vedecko-prakticka konferencia* (Sladkovicovo, 10–11 marca 2017 r.). Slovenska republika: Vysoka skola Danubius, 2017. S. 195–198.

55. Бліхар М. М. Фінансовий контроль при здійсненні інвестиційної діяльності. *Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід*: матер. учасн. Третьої наук.-практ. конф. (м. Львів, 19 трав. 2017 р.). Львів: ІНПП, 2017. С. 46–50.

56. Бліхар М. М. Юридична відповідальність за порушення встановленого порядку при здійсненні інвестиційної діяльності. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: зб. тез учасн. ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 30 трав. 2017 р.). Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2017. С. 81–83.

АНОТАЦІЯ

Бліхар М. М. Правова природа інвестиційних відносин: фінансово-правове регулювання. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2018.

Дисертацію присвячено формуванню концепції фінансово-правової регламентації суспільних відносин у сфері інвестиційної діяльності, яка може бути використана з метою розроблення комплексних підходів до реформування вітчизняного фінансово-інвестиційного правового регулювання. Розкрито фінансово-правову природу відносин, пов'язаних з інвестиційною діяльністю, проаналізовано публічність як підставу виокремлення фінансово-інвестиційних правовідносин. Класифіковано суб'єктів інвестування, охарактеризовано їх фінансово-правову компетенцію. Досліджено об'єкт інвестування з позиції науки фінансового права, встановлено його склад, здійснено диференціацію.

Визначено об'єкт інвестиційної діяльності в бюджетній сфері, виділено його види і форми. Сформульовано дефініцію бюджетного інвестування, розкрито його риси. З'ясовано специфіку суб'єктного складу бюджетно-інвестиційних правовідносин. Досліджено стадійність як природну властивість бюджетно-інвестиційного процесу, встановлено особливості правової регламентації інвестування на його окремих стадіях.

Виділено специфіку податково-інвестиційних правовідносин, розглянуто їхню структуру. Здійснено класифікацію та характеристику податкових платежів, дотичних до інвестування. Сформульовано дефініцію інвестиційного податкового платежу, виокремлено групу відповідних платежів. Окреслено специфіку податково-процедурного регулювання у сфері інвестиційної діяльності. Запропоновано класифікацію податкових режимів, що застосовуються під час здійснення інвестування (загальний, спеціальний, особливий).

Сформульовано визначення фінансового контролю в інвестиційній сфері та охарактеризовано компетенцію відповідних органів, що здійснюють фінансовий контроль. Вироблено структурування зазначеного контролю за такими критеріями, як вид, форма, метод. Проаналізовано фінансово-правовий аспект контрольно-інвестиційних процедур. Досліджено фінансову складову системи юридичної відповідальності у сфері інвестиційної діяльності (її підстави, функції та різновиди).

Аргументовано важливість створення низки спеціалізованих органів / установ у сфері інвестування. Сформульовано пропозиції та рекомендації щодо внесення змін до чинного вітчизняного законодавства, спрямованих на вдосконалення фінансово-правового регулювання інвестицій.

Ключові слова: бюджетно-інвестиційна діяльність, інвестиції, інвестиційні відносини, інвестування, податково-інвестиційні правовідносини, фінансовий контроль, фінансово-правове регулювання, юридична відповідальність.

АННОТАЦІЯ

Блихар М. М. Правовая природа инвестиционных отношений: финансово-правовое регулирование. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право; финансовое право; информационное право. – Национальный университет «Львовская политехника» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2018.

Диссертация посвящена формированию концепции финансово-правовой регламентации общественных отношений в сфере инвестиционной деятельности. Концепция может быть использована в процессе разработки комплексных подходов к реформированию отечественного финансово-инвестиционного правового регулирования. В работе раскрывается финансово-правовая природа отношений, касающихся инвестиционной деятельности. Анализируется публичность как основание для вычленения финансово-инвестиционных правоотношений. Предложена классификация субъектов инвестирования, охарактеризована их финансово-правовая компетенция. Исследован объект инвестирования с позиции науки финансового права, установлен его состав, осуществлена дифференциация.

Определен объект инвестиционной деятельности в бюджетной сфере, выделены его виды и формы. Сформулирована дефиниция бюджетного инвестирования, раскрыты его признаки. Описана специфика субъектного состава бюджетно-инвестиционных правоотношений. Исследована стадийность как естественное свойство бюджетно-инвестиционного процесса, определены особенности правовой регламентации инвестирования на его отдельных стадиях.

Установлена специфика налогово-инвестиционных правоотношений, рассмотрена их структура. Даны классификация и характеристика налоговых платежей, связанных с инвестированием. Предложена дефиниция инвестиционного налогового платежа, вычленена группа соответствующих платежей. Очерчена специфика налогово-процедурного регулирования в сфере инвестиционной деятельности. Предложена классификация налоговых режимов, применяемых при осуществлении инвестирования (общий, специальный, особенный).

Сформулировано определение финансового контроля в инвестиционной сфере, характеризуется компетенция соответствующих органов, осуществляющих финансовый контроль. Указанный контроль структурируется по следующим критериям: вид, форма, метод. Анализируется финансово-правовой аспект контрольно-инвестиционных процедур. Исследуется финансовая составляющая системы юридической ответственности в сфере инвестиционной деятельности (ее основания, функции и разновидности).

Аргументируется необходимость создания ряда специализированных органов / учреждений в сфере инвестирования. Формулируется ряд предложений и рекомендаций, касающихся усовершенствования финансово-правового регулирования инвестирования в действующем отечественном законодательстве.

Ключевые слова: финансово-правовое регулирование, инвестиции, инвестирование, инвестиционные отношения, бюджетно-инвестиционная деятельность, налогово-инвестиционные правоотношения, финансовый контроль, юридическая ответственность.

SUMMARY

Blikhar M. M. Legal nature of investment relations: financial and legal regulation. – Printed as manuscript.

The thesis for the scientific degree of Doctor of Law in speciality 12.00.07 – «administrative law and process; finance law; information law». – Lviv Polytechnic National University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2018.

The thesis is devoted to the formation of the concept of financial and legal regulation of public relations in the sphere of investment activity, which can be used to develop integrated approaches to reforming the domestic financial and investment legal regulation. The main directions of financial and legal regulation in the sphere of investment activity (budget vector, tax direction, control-delictual vector, currency vector) are outlined. The financial and legal nature of relations connected with investment activity is disclosed and the publicity as the basis for distinguishing financial and investment legal relations is analyzed.

The investment subjects are classified and the characterization of their financial and legal competence is carried out. The criteria (quantitative parameter, qualitative indicator) of assigning a person to an investor are determined. The object of investment from the position of the science of financial law is investigated, its composition is established and its differentiation is carried out. The author's definitions of the concepts of "financial and investment legal policy" and "financial and investment security" are formulated. The necessity of formation and adoption of the Strategy of financial and investment security of Ukraine by the Verkhovna Rada of Ukraine is established.

The distinguishing of financial and investment law as a component of the science of financial law and the autonomous academic discipline is proposed, and the program of the corresponding special course is developed.

The impropriety of the adoption of the Investment Code of Ukraine as an act that, by its nature and purpose, is aimed at dissolving the sustained sectoral and institutional ties, is proved.

The object of the investment activity in the budget sphere is defined, and its types and forms are distinguished and classified. The distinction between the subject and the object of investment in the budget sphere is made. The definition of the budget investment is formulated and its features are revealed. The specificity of the subject composition of the budget-investment legal relations is clarified, and their differentiation onto conditionally passive subjects, active subjects-organizers, direct subjects-donors and direct subjects-recipients is carried out. The stage as a natural feature of the budget-investment process is investigated, the peculiarities of the legal regulation of investment at its separate stages are established.

The specificity of the tax-investment legal relations (their special "working area", the complex nature of investment activity, the special object – investments and investing) is highlighted, and their structure is considered. The tax legal relations in the sphere of investment depending on their type (general regulatory, concrete regulatory, security integrated) are characterized. The classification and characterization of tax payments related to investing are carried out. The definition of the investment tax payment is formulated, the group of appropriate payments (the investment ones by their purpose) is distinguished. The specificity of tax and procedural regulation in the sphere of investment activity is outlined. The classification of tax regimes into general, special (systemic and complex) and specific which are applied in the course of investing, is offered. The common features peculiar for the special tax regimes in the sphere of investment are singled out.

The definition of financial control in the investment sphere is formulated and the competence of the appropriate bodies depending on their level and priority directions of activity is characterized. The structuring of the specified control

according to such criteria as a kind, form and method is made. The characterization of the types of financial control in the sphere of investment, depending on the direction of control actions in accordance with the identification of the subject and the object of control, information support and the purpose of investment activity, is described. The financial and legal aspect of control-investment procedures is analyzed, the peculiarities of financial and investment control procedures and the basic procedures and stages of financial and investment control are singled out.

The system of legal responsibility in the sphere of investment activity, its structure and specificity as well as financial and legal component (its bases and varieties) are investigated. The description of the functions of legal responsibility for financial and investment violations is carried out.

The importance of creating specialized institutions, the institutions in the sphere of investment (Financial and Investment Inspection of Ukraine, the Development Bank, the Investment and Innovation Agency of Ukraine, the Supreme Court on Investment Activity) is proved.

A number of suggestions and recommendations for the current domestic legislation aimed at improving the financial and legal regulation of investment are formulated.

Key words: financial regulation, investments, investing, investment relations, budget and investment relations, tax and investment relations, financial control, legal responsibility.

Підписано до друку 31.01.2018 р.
Формат 60×84/16.
Папір друкарський. Ум. друк. арк. 1,9.
Зам. № 4. Наклад 100 пр.

Видавництво «ПАІС»
Реєстраційне свідоцтво ДК № 3173 від 23 квітня 2008 р.
вул. Гребінки 5, оф. 1, м. Львів, 79007
тел.: (032) 225-60-14, (032) 261-24-15
e-mail: pais.druk@gmail.com; <http://www.pais.com.ua>